

VALORIFICAREA MODERNĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL IMATERIAL: *ROMANA PENTRU TOȚI*

VALER RUS
Muzeul „Casa Mureșenilor” – Brașov

MODERN RECOVERY OF THE IMMATERIAL NATIONAL CULTURAL PATRIMONY: ROMANA DANCE FOR EVERYONE

ABSTRACT

„ROMANA for all” project was one of the most important moments of the larger program to revitalize this historic dance from the nineteenth century, made by Mureșenilor House Museum from Brașov. This activity began in 2007 with the Opera Brașov reconstruction of the dance and continued by other projects such as learning the dance by foreign citizens in the summer school of the Romanian Cultural Institute, the project of learning to dance for instructors, dance presentation in Iasi, Codlea, Brasov and Austria. This program culminated with „ROMANA for all”, in which more than 160 high school students from Brasov learned and publicly presented the dance in 2012.

Cuvinte cheie: Romana, dans istoric, patrimoniu cultural imaterial, valorificare.

Keywords: Romana, historic dance, immaterial cultural patrimony, recovery.

Conform legii muzeelor numărul 311/2003, definiția muzeului este următoarea: *„instituția publică de cultură, aflată în serviciul societății, care colecționează, conservă, cercetează, restaurează, comunică și expune, în scopul cunoașterii, educării și recreerii, mărturii materiale și spirituale ale existenței și evoluției comunităților umane, precum și ale mediului înconjurător”*. După cum se va putea constata, din perspectiva a ceea ce urmează să prezentăm, probabil că această definiție va trebui completată sau diversificată, pentru că muzeul poate și trebuie să devină într-o măsură mult mai mare un actor viu în viața comunității în cadrul căreia activează.

În ultimii ani asistăm practic la o redefinire a conceptului de valorificare a patrimoniului cultural, iar programul complex și multianual de revitalizare a

dansului ROMANA realizat de Muzeul „Casa Mureșenilor” din Brașov poate sta mărturie pentru acest fenomen.

În continuare vom prezenta o mică istorie a dansului de societate ROMANA, preluată după o prezentare a colegei noastre, Lorena Domocoș.

În Europa, spre sfârșitul secolului al XVIII -lea, dansurile de curte au început să fie înlocuite de dansuri preluate din popor. Primul dans inspirat din dansurile populare a fost valsul, provenit din Germania și Austria, care a ajuns în saloanele Germaniei, Austriei și Franței, iar apoi în celelalte țări ale Europei. În centrul și răsăritul Europei a dominat varianta vieneză. La începutul secolului al XIX -lea a pătruns polca, dans popular din Boemia, iar la mijlocul secolului mazurca, dans popular de origine poloneză. Tot atunci, dansul popular ungar, ceardaș, a devenit dans orășenesc. Aceste dansuri au pătruns și la români. Astfel, valsul vienez și polca au ajuns în Transilvania prin populația germană, iar ceardașul prin cea maghiară.

Apariția dansurilor de origine folclorică în Europa a stârnit puternice reacții în rândul intelectualității românești din Transilvania. Conștientă de necesitatea consolidării vieții sociale și a afirmării artistice și culturale, aceasta a considerat că este momentul să creeze dansuri „naționale” care să pătrundă în rândurile intelectualilor români.

Iacob Mureșianu (1812 – 1887), stabilit la Brașov din anul 1837, profesor, redactor al primului ziar românesc din Transilvania – *Gazeta Transilvaniei* –, academician, un talentat muzician și un bun dansator, preocupat de tot ceea ce putea ridica neamul său românesc la același nivel cu celelalte naționalități, a considerat că intelectualitatea românească are datoria să creeze un joc de salon românesc inspirat din jocurile noastre populare.

În casa lui Iacob Mureșianu se strâneau adesea intelectualii români din Brașov. Într-una din serile toamnei anului 1849, „*aveau ca temă de dezbătut compunerea unui joc de salon românesc, spre a dovedi Nemților... că și Româniîi progresează în civilizație*”.

Cunoscând dansurile românești, precum și muzica lor, Iacob Mureșianu i-a cerut ajutorul prietenului său Ștefan Emilian, profesor de desen, arhitect și bun

pianist, pentru a compune un dans tot atât de elegant ca și cadrilul franțuzesc, dar care să nu aibe nimic străin în el, ci numai dans și cântec popular românesc. După ce au pus la punct în cele mai mici amănunte felul în care urma să fie pus în practică dansul, cei doi au apelat la un cunoscut maestru coregraf, Francisc Kamauf, care a făcut ultimele retușuri.

Compus în toamna anului 1849, dansul de salon a fost pregătit de 10 perechi de dansatori care au participat la repetiții în saloanele Mureșenilor până la sfârșitul anului. Aceștia l-au prezentat în premieră la picnicul din duminica de 22 ianuarie 1850, sub denumirea de *salt național*. După această reprezentație, Iacob Mureșianu i-a acordat suitei sale coregrafice numele de *ROMANA*.

ROMANA, dans național de coloană, a fost alcătuit din cinci secțiuni, denumite figuri: *Rosa*, care reproduce jocul *Ardeleana*; *Octavia*, care înfățișează o *Hațegană*, numită în unele părți *Joc de doi*; *Mureșana*, bazată pe jocul bănățean *Pe picior*; *Augusta*, reprezentată de o *Învârtită*; *Nimfa* și mișcarea de final *Amata*, asemănătoare cu *Brașoveanca*. Numele de ROMANA reprezintă acronimul figurilor care compun dansul.

ROMANA s-a dansat pentru prima oară în public la 31 ianuarie 1851, la deschiderea balului Reuniunii Femeilor Române din Brașov (1850 – 1926), reuniune întemeiată de către Maria Nicolau, soacra lui Iacob Mureșianu, la sfatul și sub îndrumarea acestuia. Astfel, ROMANA devine jocul tuturor Reuniunilor Femeilor Române, al sexului frumos și al junimii române, scoțând în evidență eleganța, grația, precizia mișcărilor și frumusețea costumelor.

Până la finele secolului al XIX –lea, ROMANA s-a dansat la toate balurile brașovene, dar și la balurile și petrecerile românești din Ardeal, Maramureș, Banat, Crișana și chiar din nordul Moldovei.

În primele trei decenii dansul s-a răspândit doar pe cale orală. Pașii de dans concepuți de Iacob Mureșianu și partitura muzicală realizată de Ștefan Emilian nu au fost publicate, motiv care a dus la multe inexactități și improvizații ale ROMANEI. Acest lucru l-a determinat pe muzicianul Iacob Mureșianu (1857 – 1917), fiul cărturarului Iacob Mureșianu, să publice partea muzicală a ROMANEI aranjată de el însuși. Partitura este pentru pian și se poate executa și ca piesă independentă, și a

apărut tipărită în editura Const. Gebauer din București, pe la anii 1880 – 1885, sub numele lui Iacob Mureșianu – fiul. Coperta poartă titlul *Romana – Quadril Național Transilvanian*. Lucrarea a fost distinsă cu Medalia de Argint la Expoziția Universală de la Paris din anul 1900.

Fiind dansat pentru prima dată în public la balul de înființare a Reuniunii Femeilor Române și rămânând jocul preferat la aceste baluri, în 12 februarie 1901, cu ocazia festivităților jubiliare ale reuniunii, s-a serbat și jubileul dansului național ROMANA. Deoarece s-a constatat că trei figuri se dansează cu totul diferit decât cele originale, Ion Popa, care conducea un ansamblu de dansatori, ajutat de fiul lui Iacob Mureșianu, dr. Aurel Mureșianu (1847 – 1909), dansator de ROMANA, a corectat figurile greșite. A apărut astfel, în anul 1903, la Tipografia „A. Mureșianu” din Brașov caietul bilingv româno – german „ROMANA”, sub semnătura lui Ion Popa, în care pe lângă istoricul dansului se face descrierea amănunțită a mișcărilor fiecărei părți care compune dansul. Partitura muzicală este cea a lui Iacob Mureșianu – fiul, deși nu este semnată, și este imprimată la „Litografia G. Lemann și fiu H.” din Brașov.

De la apariția ei, ROMANA s-a dansat aproape 40 de ani. Treptat, odată cu scăderea interesului pentru dansurile de coloană, ROMANA a început să se danseze mai rar la balurile românești. După împlinirea a 50 de ani de la compunerea ei și a apariției publicației lui Ion Popa, ROMANA s-a răspândit din nou în toate ținuturile românești. Una din cele mai frumoase executări ale ROMANEI a fost cea din anul 1905, la Sibiu, în spectacolul „Serata etnografică” prilejuită de serbările inaugurării Muzeului Etnografic al „Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român”, sub titlul *Romana jubiliară*. Grupul de dansatori a purtat costume naționale.

Tot la începutul secolului al XX -lea, un grup de studenți brașoveni de la Cluj a prezentat dansul ROMANA cu ocazia serbării maialurilor foștilor absolvenți ai Liceului nr. 1 Românesc, astăzi Colegiul Național „Andrei Șaguna”, din Brașov.

ROMANA a continuat să se danseze la balurile Reuniunii Femeilor Române, la balurile „Astrei” din Brașov, la spectacolele „Reuniunii Române de Gimnastică și Cântări” din Brașov, la maialurile din Brașov și Cluj, la balurile

studențimii din Budapesta și Viena, până la începutul celui de-al Doilea Război Mondial.

În urma colaborării dintre Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov și Opera din Brașov, în anul 2007 s-a reconstituit *in situ* ROMANA, după versiunea din 1903, și s-a dansat în trei spectacole ale Operei Brașov. La 3 iulie 2007, în saloanele muzeului s-a înregistrat ROMANA în interpretarea Ansamblului de Balet al Operei din Brașov, sub coregrafia doamnei Nermina Damian.

În anul 2010, Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov a derulat un proiect cu finanțare de la Administrația Fondului Cultural Național care a avut ca obiectiv inițierea a 10 instructori de dans care să predea mai departe dansul ROMANA. După finalizarea proiectului, ROMANA a fost dansată de instructori în Piața Sfatului din Brașov în cadrul Festivalului „Musica Coronensis”, de ansamblul „Măgura Codlea”, la festivitățile organizate de Primăria din Codlea, de ansamblul Casei de Cultură din Victoria, la Festivalul „Toamna barocă” de la Avrig, dar și de elevii Școlii Generale din Prejmer la Cercul profesorilor de istorie din județul Brașov.

În ianuarie 2012, Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov a realizat o expoziție interactivă a dansului ROMANA, iar în luna aprilie a aceluiași an a fost partener în cadrul proiectului „Lecțiuni de dansu”, derulat de Asociația de Artă și Tradiție „Coconițe” din Iași, în care 20 de studenți au învățat dansul ROMANA și l-au prezentat publicului ieșean.

Un alt proiect derulat de Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov cu finanțare de la Administrația Fondului Cultural Național a avut ca obiectiv deprinderea practică a coregrafiei dansului ROMANA prin desfășurarea unor cursuri, într-o manieră interactivă, cu 160 de elevi din licee brașovene, în urma cărora elevii și-au însușit cunoștințe istorice, teoretice și practice privitoare la acest dans. Cursurile s-au încheiat cu un eveniment public (flashmob) în Piața Sfatului din Brașov, în care toți cei 160 de elevi beneficiari au dansat ROMANA. Despre acest proiect vom reveni în cele ce urmează.

ROMANA a fost și continuă să fie promovată și internațional prin cursurile de limbă, cultură și civilizație românească organizate anual la Brașov de către Institutul Cultural Român de la București. La Muzeul „Casa Mureșenilor” din

Braşov, partener în acest program, începând din anul 2008 se desfăşoară cursuri de învăţare a ROMANEI în fiecare vară.

Revitalizarea dansului istoric de societate ROMANA contribuie la redefinirea identităţii culturale a comunităţii braşovene şi la o mai bună identificare a tinerei generaţii cu valorile comune.

Proiectul ROMANA pentru toţi îşi propune educarea tinerilor, cultivarea, promovarea şi răspândirea culturii şi tradiţiilor româneşti, crearea unui climat propice dezvoltării tinerilor prin dans, muzică, educaţie fizică, prin deprinderea practică a coregrafiei dansului ROMANA şi creşterea gradului de cunoştiinţe cu privire la dansul de societate ROMANA.

Muzeul Casa Mureşenilor Braşov împreună cu partenerii săi îşi propune desfăşurarea unor cursuri, într-o manieră interactivă, cu 160 elevi din licee braşovene, în urmă cărora elevii îşi vor însuşi cunoştinţe istorice, teoretice şi practice privitoare la dansul ROMANA.

La începerea cursului, specialiştii muzeului vor face prezentări interactive cu istoricul dansului. În fiecare liceu implicat se va constitui câte un grup de 8 perechi de elevi care, timp de 6 săptămâni, sub îndrumarea unui instructor de dans, vor învăţa să danseze ROMANA. Cursurile se vor încheia cu un eveniment public (flashmob), în care vor dansa Romana toţi cei 160 elevi beneficiari direcţi împreună cu instructorii lor.

Pe tot parcursul derulării cursurilor elevii vor fi îndrumaţi şi coordonaţi de un maestru coregraf care va organiza şi evenimentul final. Fiecare participant va primi un manual – suport de curs, un CD şi un DVD cu muzica şi respectiv coregrafia dansului.

Valoarea adăugată şi caracterul inovator al proiectului constă în faptul că acesta face parte dintr-un veritabil program cultural, menit să popularizeze la nivel de mase un element de patrimoniu imaterial original, care contribuie la redefinirea identităţii culturale a Braşovului.

De asemenea, proiectul nostru apelează la educaţia prin dans ca una dintre cele mai spectaculoase forme de evoluţie personală. Prin intermediul cursului de dans istoric ROMANA, beneficiarii adolescenţi vor primi informaţii despre istoria,

mentalitățile brașovenilor de altădată, de asemenea își dezvoltă organismul într-un mod armonios într-un mediu colaborativ și interactiv.

Scopul proiectului este să instruiască 160 de elevi în vederea dobândirii de deprinderi practice pentru performarea dansului ROMANA.

Obiectiv general: Creșterea gradului de coeziune comunitară prin promovarea unui dans de societate istoric brașovean.

Obiective specifice: 1. Creșterea gradului de cunoaștere a istoriei locale prin valorificarea unui dans de societate istoric brașovean; 2. Diversificarea ofertei educaționale opționale prin organizarea unui curs de dans de societate istoric adresat unui număr de minim 160 de beneficiari din Brașov; 3. Creșterea gradului de popularizare a patrimoniului cultural național imaterial prin crearea unui eveniment public de amploare relevant pentru comunitatea locală.

Grupul țintă îl reprezintă 160 de elevi din liceele brașovene care vor învăța dansul istoric ROMANA.

Beneficiari direcți: 160 de elevi dansatori de ROMANA. Beneficiari indirecti: colegii elevilor participanți la curs, profesorii acestora, liceele implicate în proiect, instructorii implicați în proiect, spectatori – turiști și localnici – ai evenimentelor desfășurate în Brașov, angajații organizațiilor partenere, alte organizații cu caracter educațional.

Evenimentul final al proiectului, demonstrația de dans din Piața Sfatului, care a avut loc în luna noiembrie a anului 2012, a dovedit că ideea și modul de implementare a proiectului au fost cele potrivite, iar persoanele prezente la aceea dată, peste 1.000 din estimările noastre și conform martorilor foto – video, au confirmat că acest proiect a fost unul extrem de valoros și impresionant. Nu în ultimul rând, acest proiect se constituie într-o bornă extrem de importantă din cadrul programului nostru mai vast de revitalizare a dansului de societate ROMANA.

Lista ilustrațiilor

Fig. 1 – Iacob Mureșianu (1812 – 1887).

Fig. 2 – Casa Mureșenilor.

Fig. 3 – Coperta cu titlul *Romana – Quadril Național Transilvanian*.

Fig. 4 – 6 – Dansatori de ROMANA până la al doilea Război Mondial.

Fig. 7 – 14 – Imagini de la cursurile de inițiere în tainele Romanei și demonstrațiile instructorilor și cursanților.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Romana

(Fotofilm)

Fig. 5

Romana

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14